

Futala Tibor
(1929–2004)

2004. május 17-én meghalt Futala Tibor. Alig néhány hónapja köszöntöttük e lap hasábjain 75. születésnapja alkalmából. Azóta is döbrent csend és szomorúság veszi körül mindazokat, akik ismerték, dolgoztak mellette, és tanultak tőle többet, mint egyetemeinken és sokféle továbbképző tanfolyamainkon. Azok a kollégák is megszorodtak, akik már csak cikkeiből, referátumaiból, recenzióiból ismerték, merthogy Futala Tibor generációjának nemcsak kiemelkedő egyénisége, de írástudó mestere is volt. Nehéz a mondatokat görgetni, Róla gondolkodván nehéz a múlt időt használni.

Immár lezárult életpályája megannyi tanulsággal szolgál. A felvidéki születésű, 1948-ban Magyarországra telepített család Mórton talált otthonra. 1949-ben beiratkozott az ELTE magyar–könyvtár szakára, 1953-ban, diplomája kézhezvétele után Debrecenbe, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtárába került. Szokta volt ezeket az esztendőket tanuló éveknél nevezni, pedig már akkor sokan Tőle tanultak, még az „atyaként” emlegetett Csűrű István is kikérte véleményét és sokszor hallgatott Rá. Debrecenben élte át a forradalmi napokat is, később gyakran emlékezvén azokra az időkre. 1959-ben vett búcsút a cívisvárostól, és az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa lett. Rövid ideig a Könyvtártudományi és Módszertani Központban is dolgozott legendás társaságban: Lázár Péter és Basola Zoltán mellett. Évtizedek múlva a *Flekkes históriák*-ban rajzolt róluk és másokról is élethű portrékat (Könyvtáros, 1988). Futala Tibor kiváló megfigyelő volt, néhány mondattal jellegzetes hangsúlyokat és mozdulatokat tudott visszaadni, feleleveníteni. Bizonyos, hogy ez a képessége volt a titka emberismeretének is.

Rövid KMK-beli munkálkodás után az OSZK Igazgatási csoportját vezette. Rendszeretete, szelektáló képessége, a dolgok maguk helyén való kezelése meghozta gyümölcsét. Aki ebből a korszakból keres valamit a könyvtár múltjáról, bízást mindent, ami fontos, megtalál. E sorok írója mostanában régi iratokat forgat, közöttük találta Futala Tibor rövid, feszesre szabott feljegyzéseit hajdan volt vezetői értekezletekről – ezekben minden fontos tény benne van. Pedig azoknak az éveknél nem a rövidség és a tömörség volt a divatja, sőt követelménye!

1962-ben hívták meg a Művelődésügyi, a későbbi Kulturális Minisztériumba a könyvtári osztályra, ahogyan Ő emlegette és írta nem egyszer: „szolgálatra”. Tizenhat esztendőt töltött ott, rövid ideig a tudományos és szakkönyvtárak, majd a közművelődési könyvtárak ügyének szolgálatában. Számos, ebben az időben sorsfordító „anyag” került ki tolla alól, írógépéből. Érveit, okfejtéseit kristálytisztán fogalmazta meg, pontosan tudta, hogyan és hová kellene eljutnia a hazai könyvtárügynek. Képes volt újra és újra átdolgozni – utasításra – az elaborátumot

olyanképpen, hogy az a lényegét megőrizze. Morgásait mindig megosztotta közvetlen munkatársaival, hogy abból is tanulhassanak.

Rengeteget olvasott, fordított, figyelte a könyvtári világ mozgását nyugaton és keleten egyaránt. Fáradhatatlanul járta az országot, mert a valóságot mindennél többre becsülte, „ez a mi iskolánk és leckénk” mondta nemegyszer. Irányelveket és normatívákat nem lehet íróasztal mellett gyártani – tanította kollégáit. Sok barátság született az országjárásokon: nemcsak okos szóval köszönt be a falusi, egykori járási, városi és megyei könyvtárakba, vitt útszélén szedett mezei virágcsokrot, egy kis csokoládét, jó vicceket, vagy éppen az aznapi újságból felolvasott egy rémítően magyartalan és értelme sincs részletet. Mindig vidámság vette körül, miközben keményen dolgozott. Vissza-visszatérő látogatásai nyomot hagytak a házigazdák lelkében, mert volt figyelme rájuk. Mindig tudta, kinek mi a gondja a munkahelyén, a családjában. Évek múltán sem feledett el egy idős, beteg édesanya hogyléte iránt, vagy kamaszodó fiúk és lányok iskolai előmeneteléről érdeklődni. Így nőtt a saját családja mellé egy országnyi nagy család.

1979-ben hívták meg utolsó munkahelyére, az OMIKK-ba könyvtárigazgatónak. Nyugdíjba meneteléig, 1989. szeptember 1-jéig itt dolgozott. Ötvenévesen tudott újat kezdeni és megújítani, a könyvtárosság új szellemi területeit meghódítani. Mindenekelőtt a ráció érdekelte, az olvasót tartotta szem előtt. Döntéseiben – amelyeket mindig igyekezett kollégáival egyetértésben hozni – az olvasó érdeke és a majdani továbblépés lehetősége rejlett. Az idő Őt igazolta, nem akart azonnal és mindent egyszerre gépesíteni, de ami belátható és elvégezhető munkával járt, aminek hasznát az olvasó és a könyvtáros egyszerre élvezhette, azt felvállalta és kollégáival együtt megtette. Nem kellett volna még nyugdíjba mennie, amikor erről döntött, de komolyan gondolta a nemzedékváltás fontosságát. Egyik írásának címéül adta: *A fiatalok már jobban tudnák, hadd érvényesüljenek* (Könyvtáros, 1991. 8. sz.)

A valóságban sohase ment nyugdíjba, élete utolsó hónapjában is dolgozott. Cikkei sokaságát írta a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatásba* (évekig a főszerkesztője volt), a *Könyvtári Figyelőbe*, a *Könyv*, *Könyvtár Könyvtárosba*, recenziók, referátumok százai sorakoznak a szaklapokban, amelyeket Futala Tibor jegyzett.

Lakása ajtaja mindig nyitva állt a magyar könyvtárügy jelesei és a fiatalok előtt. Az otthoni beszélgetések, emlékidézések és a jövőt megidézők sokak számára az igazi egyetemet jelentették, a szabad gondolkodás, az önálló véleményalkotás iskoláját. Futala Tiborban „a tudás bölcsességgé, az élettapasztalat iróniává és humorrá nemesedett.” (Román Lászlóné dr. Pécsről, 2004. június 2-án a Könyvtári Intézetnek írt emlékező leveléből.)

Tevékeny életét és termékeny munkásságát a hivatal soha nem sietett méltó módon elismerni, ám Ő ezt a tényt is derűvel kommentálta.

Hamvai 2004. június 8-án 10 órakor a Rákoskeresztúri Újköztemető szóróparcellájából felszálltak a szivárvánnyal. Mi, akik itt maradtunk, szegényebbek letünk. Futala Tibor megérdemli az örök nyugalmat.

Győri Erzsébet

Csapodi Csaba (1910–2004)

1966-tól voltam Csapodi tanár úr speciál kollégiumának hallgatója az egyetemen, és 1967-ben gyakornok a vezetése alatt álló Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményében az MTA Könyvtárában. Mint harmadéves latin–könyvtár szakosnak magától értetődő volt, hogy az ősnymtatványok (1455–1500 között megjelent könyvek), az antikvák (1501–1600 közötti könyvek) és az RMK-k, vagyis az 1711 előtt megjelent magyar könyvek témakörében meghirdetett speciális kollégiumot választottam. Ennek tanára volt akkor Csapodi Csaba. Sokat lehetett tőle tanulni szakmailag is, és amikor végzés után, 1969. január 2-án az osztályára kerültem, emberileg is nagy hatással volt rám. Hallgatóként találkoztam a kötelező szakirodalomban az írásaival: *Mikor pusztult el Mátyás király könyvtára* (1961), *Mikor szűnt meg Mátyás király könyvfestő műhelye* (1963), *Beatrix királyné könyvtára* (1964), majd a *Bibliotheca Corviniana* 1967-ben először. Ez az, amelyet feleségével, Csapodi Csabáné dr. Gárdonyi Klárával közösen írtak, 1990-ig öt nyelven, 14 kiadásban jelent meg.

Csapodi Csaba 1910-ben született, a neves szemészprofesszor, dr. Csapodi István nyolcadik gyermekeként. A budapesti, Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karán 1933-ban történelem–földrajz szakon középiskolai tanári és bölcsészdoktori oklevelet szerzett. A következő évben Bécsben levéltári kutatásokat folytatott ösztöndíjasként. 1934-ben kinevezték a Magyar Nemzeti Múzeum Országos (Széchényi) Könyvtárába, majd néhány évig az Országos Magyar Történeti Múzeumban a főigazgató titkáráként dolgozott. Alapításától, 1942-től kezdve a Teleki Pál Tudományos Intézet Magyar Történettudományi Intézetének munkatársa az intézet megszűntetéséig, 1949 elejéig. Kutatásait az újkori magyar művelődés- és gazdaságtörténet terén végezte. Munkássága alapján a budapesti egyetem bölcsészeti karának magántanárává habilitálták 1946-ban. 1949–1951 között dolgozott az Országos Széchényi Könyvtárban, az Egyetemi Könyvtárban, majd az Országos Könyvtári Központban, végül a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárába került 1951-ben mint a Kézirattár helyettes osztályvezetője, 1957-től a Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye vezetője. 1975. december 31-én vonult nyugdíjba.

Széles körű munkásságot fejtett ki, számos országban folytatott könyvtörténeti kutatást. Munkásságának teljes bibliográfiája megtalálható a *Jubileumi csokor Csapodi Csaba tiszteletére. Tanulmányok.* (Szerk. Rozsondai Marianne. Bp. 2002, 405–433.) lapjain. Összesen mintegy 450 publikációja jelent meg Magyarorszá-

gon és külföldön. 1939–1947 között a Regnum Egyháztörténeti évkönyv társszerkesztője volt. Legfontosabb munkái: *Az Esterházyak alsólendvai uradalmának gazdálkodása a XVIII. század első felében* (1933), *A magyar barokk* (1942), *Eszterházy Miklós nádor* (1942), *Világtörténelem a francia forradalomtól napjainkig* (1945) (Berlász Jenővel közösen), *The Corvinian Library. History and Stock*, (1973), *Az Anonymus-kérdés története* (1978), *A Janus Pannonius-szöveg-hagyomány*, (1981), *Catalogus collectionis codicum Latinorum et Graecorum* (1985), Csapodiné dr. Gárdonyi Klárával közös a *Bibliotheca Hungarica. Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt* három kötete (1988–1994), Tóth Andrással és Vértesy Miklóssal közösen: *Magyar könyvtártörténet* (1987). Számos publikációja jelent meg könyvtári szakkérdésekről is.

A kandidátusi és a tudományok doktora fokozatot 1974-ben (*A Corvina Könyvtár története és állománya*), illetve 1978-ban (*A Janus Pannonius-szöveg-hagyomány*) című disszertációjával nyerte el. Az Országos Könyvtárügyi Tanács és a Magyar Tudományos Akadémia több munkabizottságának volt tagja, a Középkori Munkabizottságnak társelnöke. Mint címzetes egyetemi tanár az 1980-as évektől kodikológiát adott elő az ELTE Bölcsészettudományi Karának Történeti Segédtudományok Tanszékén.

1944-ben neki ítéltek a Baumgarten-díjat. 1976-ban feleségével közösen akadémiai elnöki díjat kapott, 1993-ban – szintén feleségével együtt – a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét. 1995-ben Széchenyi-díjjal tüntették ki.

Szellemi frissessége nem hagyta el, a Magyar Könyvszemle legutóbbi, 2004/1. számába is írt még egy rövid közleményt. Április 29-én délután látogattam meg otthonában. Olyan volt, mint máskor: minden érdekelt. Érdeklődött a Kézirattár munkatársai után, kérdezte, hogy kinevezték-e már a főigazgatót, melyek az újabb beszerzések, mesélt arról, hogy mi foglalkoztatja. A Könyvszemle felől is érdeklődött, a 2004/1-es szám már úton volt, de nem vehette kézbe. Másnap, április 30-án reggel felhívott telefonon, és arról a jegyzetről mondott véleményt, amelyet elvittem hozzá. Még aznap délelőtt telefonált egyik fia, hogy a szokásos napi sétáról hazaérkezve a lakásajtóban összeesett és meghalt. Amikor az orvos megérkezett, és a fiától kérte a legutóbbi kórházi zárójelentést, az orvossal közölték, hogy Csapodi Csaba életében – mint beteg – nem volt kórházban, még születésekor sem, ugyanis otthon született. Ép lélek volt ép testben, pedig négyéves volt, amikor kitört az első világháború, és pályája csúcán látszott lenni, amikor dült a második. Mint nemzedékből sokaknak, neki is újra kellett kezdeni, nem is egyszer. De előre tekintve, hittel, folyton újra tudta kezdeni. Tanulmányoktól az összefoglaló monográfiáig, a forrásközléstől a középkori magyarországi kéziratok lelőhelyeit közreadó kötetekig igen szerteágazó Csapodi Csaba tudományos tevékenysége. Korvinákat, magyar vonatkozású kódexeket és őnyomtatványokat sikerült külföldi kutató útjain azonosítania. A korvina-kutatás is pályamódosításának köszönhető. A *Bibliotheca Corviniana* ma kézikönyv a szakemberek számára, ugyanakkor művészi élményt nyújtó album az érdeklődőknek, kulturális értékeink híret terjeszti a nagyvilágban.

Nemcsak művei tartják fenn nevét, de amíg kollégái és tanítványai élnek, élni fog azok szívében is. 2004. május 28-án helyezték el hamvait Budapesten a tabáni Szent Katalin plébániatemplomban feleségével közös urnafülkében.

**A FOGYATÉKOS GYERMEKEK, TANULÓK
FELZÁRKÓZTATÁSÁÉRT ORSZÁGOS KÖZALAPÍTVÁNY
AZ OKTATÁSI MINISZTERIUM
ÉS A NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA
TÁMOGATÁSÁVAL PÁLYÁZATOT HIRDET**

**Társadalmi integrációt segítő művészeti foglalkozások
támogatására (programkód: 4402)**

A pályázók köre:

– közművelődési, közgyűjteményi és kulturális intézmények

A pályázat célja: Az óvodás, általános és középiskolás korosztály számára szervezett művészeti foglalkozások teremtsék meg a sajátos nevelési igényű (fogycatékos) gyermekek társadalmi integrációját, segítsék elő a sajátos nevelési igényű és ép gyermekek közös tevékenységét, amely által fejlődik személyiségük, empátias, befogadó- és kommunikációs készségük.

Pályázni lehet vissza nem térítendő támogatásra olyan szabadidős, heti vagy havi rendszerességgel, legalább hat alkalommal megrendezendő művészeti foglalkozások megvalósítására, mint kézműves foglalkozások, bábozás, mesefeldolgozás, drámajáték, zeneterápiás foglalkozások, népi kismesterségek tanítása stb., amelyek a pályázati célt megvalósítva ép és sajátos nevelési igényű gyermekek közös, szabadidős művészeti tevékenységét segítik elő. Integrált foglalkozáson a csoportban a sajátos nevelési igényű gyermekek 20–50 százalékos arányát értjük.

A program megvalósításának időszaka: 2004. november 1.–2005. április 30.

A pályázati úton szétosztható keretösszeg: 10 millió Ft

A foglalkozások jellegének megfelelő támogatási összeg igényelhető, amely **maximum 500 000 Ft** lehet.

A támogatást a foglalkozás költségeire lehet felhasználni. Nem kaphat támogatást az a pályázó, aki nem tett eleget a 3402 kódszámú pályázati kiírás alapján kötött támogatási szerződésben vállalt kötelezettségeinek.

**Benyújtási határidő: 2004. szeptember 27.
(A beadási határidő a postára adás napját jelenti.)**

Az eredményhirdetés várható időpontja: 2004. október 30.

Pályázati díj: 5000,- Ft

A pályázatok elbírálásáról minden pályázó értesítést kap.

Pályázni kizárólag a részletes pályázati feltételeket és tudnivalókat is tartalmazó pályázati dosszié kitöltésével lehet, amely **2004. június 28-ától** átvehető személyesen a Közalapítvány Titkárságán, igényelhető telefonon, postai úton, valamint letölthető a Közalapítvány honlapjáról (www.fgyk.hu).

A Közalapítvány címe, telefonszáma:
1054 Budapest, Báthory u. 10., I. emelet 105. szoba,
Telefon: (06-1) 302-3007; 302-3006; 473-0977

*Tóth Egon,
a kuratórium elnöke*